

Oyunlar ve İlimler

Oyun; bakıldığı zaman her bireyin zihninde farklı tanım uyandırabilecek bir kavramdır. Bir sanatçı için sinema veya tiyatrodaki rol yorumlama biçimi olarak tanımlanabilirken bir dans sanatçısı için müzik eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü ¹olarak tanımlanabilir.

Bir çocuk için oyun; hiçbir tanımla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir kavramdır. Onların şenlikli dünyası oyunu birçok yorumla çeşitlendirebilir. Biz yetişkinlerin bakışıyla oyunu tanımlamak gerekirse TDK tanımı yerinde olacaktır. Oyun: Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence ²anlamına gelir.

Aslına bakılırsa oyunun fitrattan gelen bir eğlence olduğu da düşünülebilir. Yeni doğan bir çocuk birkaç ay içerisinde taklitlerle, el hareketleriyle kendince oyun dünyasına giriş yapmıştır bile. Yahut oyunu sadece insanla sınırlandırmak da pek doğru olmaz. Hayvanların dahi fitratında oyun oynamak vardır. Hatta Johan Huizinga'nın *Homo Ludens* kitabına göre bir insanın herhangi bir hayvana oyun oynamayı öğretmiş olması pek mümkün görünmüyor. Bu sebeple oyunun insanlardan önce hayvanların keşfettiği bir eylem olduğu düşünülüyor.³ Bir kedi yahut bir köpek veyahut bir buzağı bile oyun eşliğinde büyür. Oyun; çocukların ve hayvan yavrularının içerisindeki enerjiyi atma biçimidir aynı zamanda.

Oyunlar zaman geçtikçe türlerini geliştirir ve çeşitlilik gösterir. Çocukların ilgi duyduğu oyunlar yaşları ilerledikçe zihin dünyalarındaki değişime göre başkalaşma gösterir. Yine aynı şekilde zekâ yapıları da hangi oyuna ilgi gösterdiği konusunda da yönlendirici rol oynar. Sözel zekâsı ağır basan bir çocuk ile sayısal zekâsı ağır basan bir çocuğun tercih ettiği yahut kendini gösterdiği oyun türü farklıdır. Ya da daha farklı bir açıdan bakacak olursak çocuklarda gelişmesini istediğimiz yönleri (sosyal-matematiksel zekâ gibi) bu oyunlarla

¹ <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim 10 Mart 2022)

² <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim 10 Mart 2022)

³ <https://yakiniiskiler.com/>, "Oyun Nedir?", (erişim 12 Mart 2022)

destekleyerek elde edebiliriz.

İlim ile oyun arasında özellikle çocuklar açısından derin bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi irdelemeden önce ilmin tanımını yapalım: “İlim, bir şeyi gerçek yönüyle kavramak, gerçekle örtüşen kesin inanç (itikad), bir nesnenin şeklinin zihinde oluşması, nesneyi olduğu gibi bilmek, nesnedeki gizliliğin ortadan kalkması, tümel ve tikellerin kavranmasını sağlayan bir sıfat”⁴ olarak tanımlanabilir.

İbn Hazm’a göre, ilim insanın bu dünyadaki entelektüel çabalarından ibarettir. Buradaki entelektüellik, ‘aklîlik’ olarak anlaşılmalıdır. Gerek dinin gerekse eşyanın hakikatının anlaşılması için akla zorunlu olarak ihtiyaç vardır. Çünkü “akıl, eşyanın niteliklerini birbirinden ayırt eden, akıl yürüten kimsenin varlıkların özelliklerini idrak etmesini ve muhal olanları da diğerlerinden ayırmasını sağlayan bir güçtür”⁵ (İbn Hazm, *el-İhkâm fî Usûli’l-Ahkâm*)

O halde bu entelektüel çabayı kullanırken oyunun aktif rol oynaması özellikle çocuklar adına kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir diyebiliriz. Oyun, bireyin hem öğrendiği konuları pekiştirmede hem de duyu ve becerilerini geliştirmede yarar sağlar. Oyununun bir eğitim aracı olduğunu da söyleyebiliriz. Bir ilmi öğrenirken kalıcı ve eğlenceli bir hale getirebilmek adına oyun desteği almak öğreten için de öğrenen için de can kurtarıcı bir rol oynar. Tabii hangi ilim türünü öğrenirken hangi oyun türünden yararlanılacağına yahut çocuğun zekâ yapısına da dikkat edilmesi gerekir. Çocukta hangi yön geliştirilmek isteniyorsa yahut hangi yönün aktif kılınması isteniyorsa buna göre oyun türleri seçilebilir.

Matematikselsel/ Mantıksal Zekâ:

Matematikselsel zekâ, sayı ve sembolleri etkin kullanma, soyut kavramlar türetme ve mantık yürütebilme becerileriyle ilgilidir. Matematikselsel zekâsı ön planda olan kişiler analitik düşünebilme konusunda iyidirler. Parçaları bir araya getirip sonuç çıkarma, tümünden gelim veya tüme varım konusunda başarılıdırlar.⁶

Bu zekâ türüne uygun bazı oyun örnekleri verilebilir: Sudoku, Sihirli Piramit, Apartmanlar, Üç Taş, Dokuz Taş, Tavşan ve Tazılar, Kibrit Oyunları, Nehir Geçme Oyunu, Kare Bulmacalar, Mantık Karesi, Satranç, Puzzle, Bilmece, Dama⁷ vb.

Misal vermek gerekirse satranç ele alalım. Satranç oyununda hamleler önceden hesaplanırken matematik işlemleri devreye girer. Zihinde yoğun bir hesap, analiz ve problem çözme çabası gerçekleşir. Bu süreç ise matematikselsel zekâyı geliştirici bir etkiye sahiptir.

⁴ İLHAN KUTLUER, "İLİM", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim> (15.03.2022).

⁵ ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ Cilt: 18, Sayı: 1, 2009 s. 319-329

⁶ <https://www.mentalup.net/blog/coklu-zeka-kurami-ve-zeka-turleri>, erişim 15 Mart 2022

⁷ <https://www.gridanismanlik.com/?s=matematikselsel+zeka>, erişim 15 Mart 2022

Sosyal Zekâ:

İnsanları rahat ve doğru biçimde anlama ve anlaşma, insanlarla doğru etkileşim kurma yeteneğidir. Sosyal zekâsı yüksek insanlar hem sözlü hem de sözsüz iletişimin yanı sıra, karşısındakinin psikolojik durumunu anlama konusunda da diğer insanlardan daha geniş bir görüş açısına sahiptir. Sosyal zekâsı yüksek olan öğrenciler ve yetişkinler, yaşlıları arasında liderlik özelliği gösterirler. Ayrıca iletişim kurma, empati yapma, karşısındakinin ruh haline göre davranma gibi konularda da uzmandırlar.⁸

Sosyal zekâ türüne uygun oyun türlerine ise şu örnekleri verebiliriz: Takım Oyunları (Saklambaç, ebelemece, körebe), Rol Yapma, Kaptan Sensin, Gölge Oyunu, Ben Şu Anda Kimim?⁹ vb.

Burada yer alan örneklerdeki oyunlar çocukların diğer bireylerle iletişim halinde olmasını gerektirerek hem insan ilişkileri konusunda hem de empati gücü ve iletişim becerilerine açısından eğitici olur.

Konuyu toplamak gerekirse, oyun anlam bakımından zengin bir işlemdir. Oyunda yaşamın doğrudan gereksinimlerini aşan ve eyleme anlam katan bağımsız bir unsur oynamaktadır. Her oyun bir anlam taşır. Eğer, oyuna anlam katan ilkeye zihin dersek aşırıya kaçmış; eğer ona içgüdü dersek hiçbir şey söylememiş oluruz.¹⁰

Anlaşılacağı üzere oyunu günlük yaşamımıza nasıl ve hangi koşullarda dâhil edeceğimiz, bize sağlayacağı destek açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. İlim dünyasında oyun, varlığını birçok alanda çeşitli yönleriyle göstermiş, eğlenceli ve öğretici bir eğitim aracı haline gelmiştir. Daha doğrusu saf haliyle zaten hayatımızda kendiliğinden var

⁸ <https://www.mentalup.net/blog/sosyal-zeka-nedir-nasil-gelistirilir>, erişim 20 Mart 2022

⁹ <https://www.paylasbuyusun.com/blog/sosyal-zeka-oyunlari>, erişim 20 Mart 2022

¹⁰ Johan Huizinga, *Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme "Homo Ludens"*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yay., 1.Basım/Eylül 1995.

olan oyun, üzerinde yoğunlaşarak ve geliştirilerek hâlihazırdaki konumunu daha da güçlendirmiş, insan yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir.

Kaynakça

<https://sozluk.gov.tr/>, (erişim 10 Mart 2022)

<https://sozluk.gov.tr/>, (erişim 10 Mart 2022)

<https://yakiniliskiler.com/>, "Oyun Nedir?", (erişim 12 Mart 2022)

İLHAN KUTLUER, "İLİM", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim> (15.03.2022).

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ Cilt: 18, Sayı: 1, 2009 s. 319-329

<https://www.mentalup.net/blog/coklu-zeka-kurami-ve-zeka-turleri> ,erişim 15 Mart 2022

<https://www.gridanismanlik.com/?s=matematiksel+zeka> ,erişim 15 Mart 2022

<https://www.mentalup.net/blog/sosyal-zeka-nedir-nasil-gelistirilir> ,erişim 20 Mart 2022

<https://www.paylasbuyusun.com/blog/sosyal-zeka-oyunlari> ,erişim 20 Mart 2022

Johan Huizinga, Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme "Homo Ludens", Ayrıntı Yay., 1.Basım/Eylül 1995(Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay)